Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САНТА ОЛОХ

ССКП ЧУРАПЧЫТААҐЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҐЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

Һаһыат 1931 сыл алтыннаах ыйтан тахсар

№9 (5209) | 1979 сыл. Тохсуннуу 20 күнэ | Сыаната 2 харчы.

СУБУОТА

Коллективнай дуогабар

Профсоюзтар Бүтүн Сойуустаах Кэмсомолтар Советтарын Президиума уонна ССРС Министрдэрин Советын Үлэҕэ уонна социальнай боппуруостарга государственнай комитета бигэргэппит Балаһыанньалаах ыстатыйалара, р олоҕуран сыл ахсын производственнай холбоһуктар, промышленнай предприятиелар, совхозтар, түтүү, транспорт, сибээс, олоҕу-дьаһаҕы хаччыйыы, эргиэн, общественнай аһылык тэриллэрин о. д. а. үлэһиттэрэ администрацияны кытары коллективнай дуогабары онорсоллор.

Коллективнай дуогабары рабочайдар уонна сулуустаах-хаах эттүлэриттэн профсоюз месткома, оттон администрация эттүттэн тэриллэ салайаачыта түһэрсэллэр.

Ороҕуон түөрт совхозтар уонна промышленнай, производственнай, хаччыйар тэриллэлэриттэн итиннигэ коллективнай дуогабардар сыл ахсын түһэрсиллэллэр. Коллективнай дуогабардары олохтоох киллэрэргэ администрация уонна үлэ коллективтарын сыныаннарыа сүрүннээн Карл Маркс аатынан, Эрилик Эристиин аатынан совхозтар, ороҕуоннаҕы потребительскай общество, промышленнай комбинат производственнай быааннаах, коллективтар абаһаатэлистибэлэрич телоруута рабочайдары тумэ тардыыга, киниилэр үлэлиир, олорор усулуобуйаларын, социальнай-культурнай кордобуллаарын хаччыйыыга үүнүү оруттаах үлэни ыыталлар.

Ол эрээри коллективнай дуогабары түһэрсиигэ баҕаланнаах үлэ ирдэнилэрин курдук эрдэттэн, тэрээһиннээхтик барбат. Рабочайдар, сулуустаах-хаах этиилэрэ хомуллан, толору учуоттаах испэттэр. Киниилэр киллэртиир ордук сыаналаах этиилэрэ дьыл хайа баарар кэмигэр оһуобай бириигэннэн олохтоох киллэрилэн иннэхтээхтэрэ эмиэ тутуһуллубат.

Дуогабарга государственнай быааннары толоруу, наука, техника ситиһиилэрин, бастыҥ опыты олохтоох киллэрии, үлэни нормалаһын, үлэһиттэр экономическай билиилэрин, идеэлэрин үрдэтии, үлэ дисциплинэтин бөҕөргөтүү, сыныаналаах тэрийии, материальнай көмүлүөхүн, о. д. а. боппуруостар киллэриллэхтээхтэр. Кордобул быһыытынан, дуогабар 12 разделтан туруохтаах. Маны барытын сиһилии ырытан онороруу үүнүү коллективтарга кыаллыбат. Ол иннинэ учуоттаах ыраах эрдиллэр.

Дуогабар ис хоһоонун хас бириигэ үлэһиккэ тиэрдии, уонна ону толорторуу профсоюзтар месткомнарын бинир сүрүн эбээһинэстэриттэн буолар. Хомойуох иһин, ороҕуон сорох тэриллэриттэр месткомнар коллективнай дуогабары түһэрсэн баран үлэһиттэр билиилэригэр тиэрдибэттэр, туолан иһиитин хонтуруолламматтар.

Коллективнай дуогабар профсоюз чилиэннэригэр эрэ буолбакка, тэриллэ барыы үлэһиттэригэр тарҕанар. Промышленнай предприятиелар, совхозтар отделениелара, бригэдэлэрэ, фермалар, барыы үлэ коллективтара социалистическай куоталаһыыны тэнитиигэ, үлэһиттэр үлэлиир, олорор усулуобуйаларын тупсарыыга, ис кыахтары, үлэ резервэлэрин туһана таһаарыыга туһайан үлэлиллэр. Онон итиҥ дуогабарга чуолкайдык ыйыллыахтаахтар. Коллективнай дуогабарга киирбит абаһаатэлистибэлэр уонна дьаһаллар туолуулларын администрация уонна профсоюз месткома сылга иккиттэн итэрэҥэ суох бэрэбиэркэлээн уопсай мунньахтарга ыыталлаһан иннини тэрийиэхтээхтэр.

Хаһаайыстыбаларга уонна тэриллэлэргэ коллективнай дуогабардары түһэрсэн, ороҕуон барыы үлэһиттэрэ социалистическай куоталаһыыга кыттан үрдүк таһаарылаах үлэ туруулларын уонна производстаны ирдэтиигэ, баар ис кыахтары мукутуурдук туһана таһаарыыны хаччыйыыга, хаачыстыба уонна кэдьүүс пятилеткатын тэрдиэ сылын соруктарын ситиһиилээхтик толоруута барыы күүстэрин, дьоҥҥолорун уурааллар дьоһуннаах төһүүнэн онностуохха.

ПЕТР ФЕДОРОВ аатын солбуйан Субуруусскай аатынан совхоз Соловьевтаабы отделениетыгар сылгыыттаан эрэр. «Бочдот Знака» орденнаах Ф. Ц. Кроннико» салайар звеноттуор саамай эдэрдэрэ. Биригэдэ Н. Г. Собакиннымын Кэмнэрэ үрдэр 200 сылгыны короллор. Кинилэртэн 99-һүн Петр туох бэйэтэ эппиэттиир. Сылгыыттар бу уустук дьылга бинир да сылгыны эффективнэннэ соруктаналлар.

СНИМОККА: Петр Федоров.

Кулун тутар 4 күнэ ССРС Верховнай Советыгар быыбар

ТЭЙЭР ХАЙА АННЫГАР

Репортаж

Кыһыҥнаабыт кылгас күн маҥан хаарынан бүрүллүүт Мырыла ытык хаалаарыа кэннитэн кылахачыйа костуутэ биһиги Субуруускай аатынан совхоз Соловьевтаабы отделениетыгар «Юность» комсомольскай-ыччат фермаларыгар тиийэбит. Икки чугас-чугас турар субурда хотоннортон илиҥнитиилэр Е. Н. Кроннико» старшайдаах тоҕус ыанныыксыт үлэлиир.

Маҥан 100-на ыанныыгы сүрүннээн Хатылы орто оскуолатын бүтэрэн эдэр кыргыттар короллор. Коллектив онус пятилетка ударнай сылыгар фуражнай ыаах ахсыытын 15,8-гы кг үүтү ыан быыаннаах сорудахтарын 56 кг-ынан аһарбыттар. Ыанныыксыттар бириидиэннэ социалистическай куоталаһыыларыгар Т. М. Николаева, Е. И. Федорова, А. Г. Брызгаева бастаабыттар. Киниилэр бириидиэ фуражнай ыаахтан сыл устата 1828, 1820 уонна 1534 кг үүнү илгэнэ ыаан, быыаннаах сорудахтарын ыраастыыллар куоһарбыттар.

Ол эрээри от кэмчиэннэн, күһүҥүү ыйдарга эр кэмигэ эбии аһылык оттоһуллан бэрэбиэркэ, ыаах ыйдарыгар, эмиэ атын ардыгар курдук, үүт ыаа куоталаабатах. Маҥа уос ыйга бириидиэ фуражнай ыаахтан 132-ниэ кг эрэ үүт ыаан быыаннаах сорудахтан 64-түү кг-ынан туолбакка эбэр.

Биһиги хотоҥҥо сылгыны тутуллубут кормокухнэҕэ киирэбит. КВ-300 чох тигиэччи оттуллубут. Оттон үөһэ турбалар устун сылаас уу кулдьуруу сүүрүөр. Күтүр улахан бактарга комбикормтан ноошьоолбо оргуйан кэбүөхтүүр. Күүхүнэ үлэһиттэрэ этэллэриттэн, күнгэ бириидиэ ыаахха 10-нуу, 15-тии кг кэриҥэ кээнньөрбө бэриллэр эбит. Фермаҕа суоҕуттан уопсай туруга кэбиҥэнэ суох. Кэнниэ кэмиэ ыбыыта от сапнааһа балачча мунньуллубут. Оту ороспуоттааһын даҕаны график быһыытынан барыы эбэр эбит. Хотон сииктээх эрэрэ биһиги сылдьар кэммитигэр ирдэнэ эта, суоҕу балачча кэнэс мэнэтэҥэ турара. Елена Николаевна Кроннико» бу курдук кэпсээбит:

— Коррэгүт курдук, суоҕу уопсай туруга дьыл ааҕыллыа. Аҥылык кэмчиэ үүт ыамыгар улахаанык оҕуста. Апспыт ыйдарга эмиэ аһылыгы бэлэмнээһиннэгэ бытаарыылар тахсыбыттара. Дуоҕаны бу саҥа сиистэрэ дьаһанан эрэбит.

Ыаах мадассабайдык тоҕоостоох сабаланан эрэр. Ыалыгын форма үрдүнэн 30-ча саҥа тоҕуоҕу ыллыбыт. Сиппиэн да сылдьар ыаахтар үүгүстэр. Онон тоҕуоҕу ылыыга бэлэмнээнин үөрэнэ сабаланыыбыт. Маҥтан ыаа үүтү дьиэ дэлэҥэ ыырбыт буолуо. Оттон хотоммут чаҕыйан эттэхха, быйыл хайа да дьыллаабар олус сиҥиргэ. Маҥтан саас уутуйар кутталлаах. Онон үлэлиирэ-хамсыырэ ыарахан. Ол эрээри эдэр ыанныыксыттар онтон чаҕыйбаттар.

Дьэ итиҥ курдук, Субуруускай аатынан совхоз бинир бастыҥ кордоруулаах «Юность» комсомольскай-ыччат ферматын коллектива онус пятилетка тоҕус сылын бастакы ыйыгар бэлэмнэммит кэрбиэрэ ылар туһугар дьуулуурдаахтык үлэлии-хамсыы сылдьаллар.

Г. СИВЦЕВ,
хаһыат анал. корр.

ТӨРҮӨХ ДА ҮҮТ

Пятилетка тоҕус сылын бастакы ыйын улахан ангара аста. Итиҥ кэмигэ ороҕуон совхозтарыгар 144 ыаах тоҕоото. Тоҕоохтуун ордук Карл Маркс аатынан совхозка маассабай. Саҥа тоҕуох оло ылык. Турукта ара үчүгэй.

Ороҕуон үрдүнэн күҥнэ 56,5 центнер үүт ыаллар, оттон 42,2 центнера государствоҕа туттарыллар.

Д. ДМИТРИЕВ.

АСТЫК ТӨЛӨҺҮЙҮҮ

Кыстык уос ыйытар «Чурапчы» совхоз Арылаахтаабы отделениетыгар хас бириидиэ бороокуо 35 кг-ынан төлөһүйдэ, сууккатааҕы эбэлии 372 граммаҕа тоҥнаста. Звеноҕо биллиилээх сүөсүһүт Г. Н. Дагданча салайар.

А. ГОТОВЦЕВА.

ТЭТИМНЭЭХТЭР

Карл Маркс аатынан совхоз Одьулуунньаҕы отделениетыгар ыанныыксыттара пятилетка ударнай сылыгар ылбыт үтүөкэннээх тэтимнэрин ыыытыбаттар. Общественнай сүөһүгэ от аһылык чыҥырбас быйыл ыстук уустук кыстык уос ыйыгар маҥна 140 центнер үүнү илгэ ылылыннар.

Отделение түөрт ыаллыык фермалаах. Киниилэр ыччат ардыларыгар ыытыллар социалистическай куоталаһыыларыгар ыччат Уруох Куорэ аатынан Куулар Кюөл ыанныыксыттара иҥэллэр.

«СО» корр.

СЫЛГЫТТАН АҺЫ-ҮӨЛҮ ЫЛЫЫНЫ ЭЛБЭТИЭХПИТ

ОРОҔУОН СЫЛГЫҺЫТТАРЫН СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЙ ӨБӨҺӨӨТӨЛИСТИБӨЛӨРӨ

Биһиги, ороҕуон сылгыһыттара, 1978—1979 сс. кыстыкка, Бүтүн Сойуустаах социалистическай куоталаһыыга киирсэн, сылгыттан ыллыллар бородуукуйаны эффективнэрин, пятилетка тоҕус сылыгар сылгыны иитии быааныын толоруулуу, кулун деловой тахсыытын үрдэтиини хаачыйарга уонна быйылгы ыараханнаах кыстыгы этэҥэ туоруур иннитиэн үрдүк таһаарылаахтык үлэлиргэ маннык социалистическай абаһаатэлистибэни ылынабыт:

— онус пятилетка тоҕус сылыгар сылгы иитиитигэр ылыллыбыт 12290 төбөнөн толоруохпут, ол иҥнэн биз ахсаанын 6550-нан тиэрдиэхпит;

— быйыл суус ийэ биз ахсыттан 80-нуу кулуну ылыахпыт;

—сылгы струнтуратын кытаанахтык тутуһуохпут. Ийэ биз сылгы уопсай ахсаанныттан 50-55 бырыһыаныттан итэҕэһэ суох буолуутун ситиһиэхпит.

Итиҥ уоһуо этиллибиттэри олохтоох киллэрэр иннитиэн быйылгы кыстыкка биһиги манныктары олохтуохпут:

— хаһыы сылгыларын көрүүнү хаһаанчыыларар да ууһурдуохпут. Тымныы ыйдарга аһылыктаах сирдэринэн талан хастарыыны хаачыйыахпыт. Сылгылар кохсулэрин хаарын, уостарын, атахтарын мууһун күннэтэ ыраастыахпыт. Туоҕах бурдугунан эбии аһатыахпыт. Ырыганнаабыт сылгылары хаһыы ангардах аһатыыта киллэриэхпит. Туһу, фуражы сиэтиэхпит, ойбон таһан уулатыахпыт;

— үөр атыырдарын племенной хаачыстыбаларын үрдэтэр иннитиэн мантан саас киниилэри арааран, бэлэхтээн аһатыыны, колуйүүнү нэ мигэр олохтуохпут;

— сылгы племенной хаачыстыбатын тупсарыыга анаан үөр атыырдарын атастаһыыны ылыаннаахтык ыытыахпыт. Үрдүк бородуукуйаны бэрэр, улэҥэ дьоҥурдаах, сүүрүү сылгылары үүтүннаахтык сүүмэрдиэхпит;

— сылгы үчүөтүн тупсарыахпыт, инвентаризацияны ыытыыга активнайдык кыттыахпыт;

— сылгы иитиитин материальнай базатын бөҕөргөтүүгэ активнайдык кыттыахпыт. Звено ахсын 3—5 километр усталаах бүтэйдэри тутуохпут, үүтээннэри, сарайдары онороохпут;

— ветеринарнай үлэһиттэр ыытар дьаһаллардарыгар активнайдык кыттыахпыт. Үлэ дисциплинатын кытаанахтык тутуһуохпут.

(Абаһаатэлистибэ сылгыыттар ороҕуоннааҕы сүбэ мунньахтарынан ылыллыбыт).

Советскай түүн

ЗНАМЯ—БОЛУГУРДАРГА

Аҥыыт сылга оройуон барыы сельскай Советтарын исполкомнара Бүүн Россиятаабы социалистическай куоталаһыыга киирсэн үлэлэстилэр. Усулуобуйаҕа сельскай Советтар тэрийэр-маассабай үлэлэрэ, туһаныллыах отделениелар производственнай кордоруулэрэ, олох-дьаһах оттунэн хааччыйыы туруга, нэһилиэнньэ ордорунар үүтүн, этин государствоҕа туттарыыта, тутуу, арсын тэрилтэлэрин кордоруулэрэ, бюджеттар туолуулара, о. д. а. киллэриллибиттэрэ. Сельскай Советтар исполкомнара, бастыаанныай комиссиялара, депутаттара тэрийэр-маассабай үлэни биллэрдик туспарылыар, воруот хаһаайыстыбатын барыы салааларынан ыгэн-тогон дьарыктаныр буоллулар.

Сылы тумуктээн иэн кордоруулэрэ парыыбыгар үчүгэй тумуктэрэ сылдьыбыт 1979 сылга хомуоуот Болугур сельскай Советын исполкома (председатель Е. С. Дьячковская, секретарь М. Т. Дьыдыева) бэлэмнэлиэннэх тахсан, райсовет исполкомун кодорулэ сылдьар кыымы эмиэ ааттыы ылла. Киин тэрийэр-маассабай үлэтин ааннаа туспасаан, воруот хаһаайыстыбатын усулуобуйаҕа корулуубут салааларыгар үчүгэй кордоруулэри ситиста.

1977 сылга баставыт Мугудай сельскай Советын исполкома кыайыылаах-хотоон ааспыт сылын, кинэс миэстэ буолан, райсовет исполкомун кочуруунан сылдьар кыымы ылла. Оройуон производственнай кордоруулэрэ туһаран, Хотугу сельскай Советын исполкомна үүнэ миэстэҕэ тоҕоостоо.

Бастыстаах миэстэлэри ылбыт сельскай Советтар исполкомнара райсовет исполкомун Бочуогунай грамоталарынан наҕараадаланнылар.

Аҥыыт сылга Болтого, Сылаан, Хатылы сельсоветтарын исполкомнара тэрийэр-маассабай үлэлэргэ, воруот хаһаайыстыбатын сорох салааларын салайыыга кордобулаах эффективтаах үлэлэстилэр.

Куоталаһыны усулуобуйатын быыстыгын, нэһилиэнньэлээх пуоннары туспаран онгоруута уонна ыраахтыардыыга туспа тумук таһаарыллыаҕа. Биллэрии курдук, ити корунэргэ баллаах да үүнэ итэҕэстэр баалар. Уулусалары кэнсорон онгоруу, күүх зонаны хаарыстаабыт, бөҕөлөлөрү көрдүү, санитарнай туруктарын туспарыы үүнэ сирдэргэ кордобулаах эффективтаах. Ол үрдүгэр үлэ бу кордоруулэрэ, воруот хаһаайыстыбатын сорох салааларын салайыыга кордобулаах эффективтаах.

Куоталаһыны усулуобуйатын быыстыгын, нэһилиэнньэлээх пуоннары туспаран онгоруута уонна ыраахтыардыыга туспа тумук таһаарыллыаҕа. Биллэрии курдук, ити корунэргэ баллаах да үүнэ итэҕэстэр баалар. Уулусалары кэнсорон онгоруу, күүх зонаны хаарыстаабыт, бөҕөлөлөрү көрдүү, санитарнай туруктарын туспарыы үүнэ сирдэргэ кордобулаах эффективтаах. Ол үрдүгэр үлэ бу кордоруулэрэ, воруот хаһаайыстыбатын сорох салааларын салайыыга кордобулаах эффективтаах.

Куоталаһыны тумуктээбиккэ үүнэ сельскай Советтар исполкомнарын председателлэрэ суолта биэрбэттик сыыһаннастылар. Хаһахсыт, Хадаар, Кытаанах сельсоветтарын исполкомнара, эрдэттэн сэрэтии баарын үрдүнэн, ыспыраапкалары хойутаан түһэрдилэр. Иннинитин социалистическай куоталаһыыга сөптөох сыанабылы биэрии, болдьоҕор тумуктэри таһа рап нэнэ хааччыллара эрэйиллэр.

И. ДЕГТЯРЕВ,
райсовет исполкомун инструктора.

Дойду арктическай оройуоннарыгар радиорелейнай линия эрэлээх сылдьыбыт хааччыйар.

СНИМОКТАРГА: радиоинженер Т. Г. Лысенко; Таймырга баар радиорелейнай линия параболическай антенната.

ССТА фотохрониката.

СЪЕЗД УОННА ЮБИЛЕЙ КӨТӨХПҮТ КҮҮРЭЭНИНЭН

Биччаттар 1978 сылга куоталаһыларын түмүктэрэ

Оройуон комсомолецтара уонна мэтээттара ССКП XXV уонна ЫБСЛКС XVIII съезтэрин уураахтарыннан оро күүрдүлэн онус пятилетка үүнэ, ударнай сылын үлэҕэ, үөрэхха үрдүк ситиһиилэрдээх түмүктэстилэр. Комсомол юбилейдаах дьыллыгар барыы комсомольскай-ыччат коллективтар: 18 маннык фермата, 4 борооску көрөр звено, хааччыйар эйгэ 12 коллектива, о. д. а. таһаарылаахтык үлэлэстилэр. Эрилик Эристин аатынан совхоз 7 комсомольскай-ыччат фермалара Ленинскай комсомол 60 сылын көрсө X пятилетка үс сыллаах былаанын толорорго абаһаҥнастибэ ыыммыттара. Кинилэртэн биирдэстэрэ, «ЫБСЛКС 50 сыла» комсомольскай-ыччат ферма коллектива, комсомол XVIII съезбин көрсө бэйэтин үс сыллаах былаанын толорон, комсомол Саха уобаластаабы комитетыгар рапордыыр чиэстэммитэ. Маннык барыта орто оскуоланы саҥа бүтэбит оҕолор үлэлиллэр. Ферма старшайынан тордус сылын Ульяна Харитонова, комсоргунан быйыл орто оскуоланы бүтэрбит Валя Сивцева аналлыыттар. Коллектив сыллааны былаанын 48,7 центнерэннэ аһардар. Октябрьскай Революция уонна Үлэ Кыһыл Знамята орденнар кавалеердара ыччат поставанньыта, биллиилээх маннык: А. Т. Кузьмина сылайбыт «Юбилейнай» комсомольскай-ыччат фермата Ленинскай комсомол 60 сылын сөбүлүннэх ааттыы ылар чиэстээх. Бу фермаҕа 5 маннык: Татьяна Кесоронтова наставник коруут-хаҥайбыт ыыахтыгы туһунута. Киин пятилетка ударнай сылыгар хас биирдии маннык 3665 кг үүнү ыгэн ыан, оройуон манныксыттарытын бастаан, оройуоннаабы Бочуот дуоскатыгар таһаарылыыта. Ферма комсора, бастыг маннык, ЫБСЛКС уобаластаабы комитетын чилиэнэ Елена Григорьева кодьүүс уонна хаачыстыба пятилеткатын устатыгар совхозка хаалларга оройуон ыччаттарыгар ыгырыы таһаарда. Бу ферма маннык: Татьяна Карпова, Зоя Андросова комсомол Саха уобаластаабы комитетын «Үлэҕэ кылбаа» кинигэтигэр киллэриллиилэр.

«Молодежнай» комсомольскай-ыччат ферма — Чакыр отделениетын бирдэ бодоҥ коллектива. Маннык оройуон бастыг манныксыта О. Д. Луковцова наставник быһыытынан адаарыстыбыт ааттаах. Киин фуражнай ыраах ахсыстан 2798 кг үүнү ыан, отделениеҕа бастаабыта. Комсомолкалар Варвара, Ольга Аламовалар, Александра Сивцева 2000-лаах кирдиини ылыннылар. Ферма сылаанаы былаанын 36,0 кг куоҕаран оройуон комсомольскай-ыччат коллективтарын куоталаһыларыгар иккис миэстэни ылла.

Карл Маркс аатынан совхоз комсомолецтара, ыччаттара ССКП КК от ыныыбыы (1978 с.) пленумун уураахтарын олохха киллэрэннэ дьыаҥнаах-тын үлэлиллэр. Совхоз үүнү валовой ыаҥынга пятилетка үс сыллааҥы былаанын эссо балаҕан ыйыгар толорбута. Маныаха комсомолецтар уонна ыччаттар оруоллара улахан. Ол курдук «Аартык», «Сарыал», «Торут» фермалар коллективтара быыстыы сыл суотугар үлэлэбиттэрэ ыраатта.

«Аартык» ферма коллектива (старшай З. Д. Капитонова, комсорг Светлана Артемьев) аҥыыт сылга былаанныгын лаппа куоҕарда. Усписайа 438 центнер үүт былаантан ордук ыаппа. Маннык 9 маннык: «Аттыбар, хаалыыгаа суох» диэн дьаһаҥнан үлэлиллэр. Кинилэртэн 2000 лаах кирбиини алта маннык: Отчон наставник, Герой-нньэ З. Д. Капитонова хас биирдии ыаҥыттан сыл устата 2583 кг кыстык 3 ыйыгар 317 кг үүнү ыан, оройуонга бинир бастыгынан буолла.

Коллектив Москва куорат үлэһиттэрин бачыммарын оҕоон пятилетканы үүт валовой ыаҥынгар 4 сыл 4 ыйынан, В. И. Ленин төрөөбүтэ 110 сыла туолуутун көрсө толороро сорунтаннна.

«Чуранчы» совхоз «Артыс» уонна «Чолбон» фермалара былаанныгын 105,3—105,9 толорон каллилэр. ЫБСЛКС КК-тан «Эдэр бастыг суоҕу пятээччи» диэн аналтаах Зинаида Новгородова биирдии фуражнай ыаҥыттан 1811 кг үүнү ыан, совхоз маннык: ыыктыттарын куоталаһыларынан ыгыр таһаарда.

Оройуонга үүнэ эдэр механизатордар үлэлиллэр. Кинилэртэн Василий Дьячковскай (Карл Маркс аатынан совхоз шофера), Петр Баранов («Чуранчы» совхоз тракториста), Иван Васильев (Эрилик Эристин аатынан совхоз шофера), Василий Павлуцкай (Субуруускай аатынан совхоз тракториста) ордук үрдүк кордоруулэри ситистилэр. ЫБСЛКС КК «Кыһыл комус куолас» аналтаах тракторист П. Баранов, шофер И. Васильев Ленинскай комсомол 60 сылын көрсө үс сыллаах былаанныгын толоорбуттара.

Оройуон ыччаттара хааччыйар эйгэҕэ, тутуута, сибэскэ, воруот үөрэнэрэ, воруот хаһаайыстыбатын салаалара, ыраахтаан, ыраах, ыраах, ыраах

СЫЛГЫГА—УРАТЫ БОЛҮОМТОНУ

СПЕЦИАЛИСТ СҮБЭТЭ

Сылгы пититигэр ыстыы ыччат ааҕар ордук эпиэттэх буолла, үлэ ордук кэлгэтэ, уустугурда. Сылгыга от ирдэбилин сылларга курдук коруллубэтэ. Онон дьыала хастарыыны ким хайдах тэриччэрэ тутулуктах.

Аҥылык балансатын быыстыбанан, ороҕуон үрдүнэн сылгыга 2228 тонна, ол иҥиттэн Карл Маркс аатынан совхозка 1235, Эрилик Эристин аатынан совхозка 504, Суб.руусскай аатынан совхозка 288 уонна «Чуранчыга» 200 тонна от коруллубута. 1 тобоҕо баара-суоҕа 1-3 центнер тиксэр, ол аҥылык котлованнар ньуоматын 30-40 эрэ бырыһыанын тэҥнэһэр.

Кыстык уустугуран иҥэрии маннык сыалларытан эмиэ коруохха сөп. 1975—1976 сс. кыстыкка аҥылыкка киирбит сылгы ахсаана мунутаан 2.9-ка 1976—1977 сс. кыстыкка 2107-гэ тэнгэбэтэ. Оттон быйыл, тохсунньу 10 күнүнэҕи турутунан, 1050 сылгы аҥылыкка киирдэ. Сорох сиргэ, аҥылыкка киириэхтэ ыйыллыбат да сылгылар, от кэмчитигэр тэптэрэн, хаҥыллан сылдьыллар. Соторутаҕыта биһиги республика 1977 с. чемпион сылгыһытын М. С. Толстоуховы ыытта кэпсэтиһэ сылдьыбыппыт. Онуоха опыттаах сылгыһыт от олус кэмчитинэн, хаар халыҥынан сибэстээн кыстыы саҥын улахан уустуктардаах буолуоҕун болжоотэбитэ. Онно эбии кини маҥан саас уулаах биэлэр массабайдык аҥылыкка киириэхтэрэ диир. Онон ааҕар сылгыны болохтоох аҥылыкка киирбит сылгы туруктарыттан ким болохтоох аатын ордук эмиэ коруохха сөп. 1975—1976 сс. кыстыкка аҥылыкка киирбит сылгы ахсаана мунутаан 2.9-ка 1976—1977 сс. кыстыкка 2107-гэ тэнгэбэтэ. Оттон быйыл, тохсунньу 10 күнүнэҕи турутунан, 1050 сылгы аҥылыкка киирдэ. Сорох сиргэ, аҥылыкка киириэхтэ ыйыллыбат да сылгылар, от кэмчитигэр тэптэрэн, хаҥыллан сылдьыллар. Соторутаҕыта биһиги республика 1977 с. чемпион сылгыһытын М. С. Толстоуховы ыытта кэпсэтиһэ сылдьыбыппыт. Онуоха опыттаах сылгыһыт от олус кэмчитинэн, хаар халыҥынан сибэстээн кыстыы саҥын улахан уустуктардаах буолуоҕун болжоотэбитэ. Онно эбии кини маҥан саас уулаах биэлэр массабайдык аҥылыкка киириэхтэрэ диир. Онон ааҕар сылгыны болохтоох аҥылыкка киирбит сылгы туруктарыттан ким болохтоох аатын ордук коруохтаах. Атыыр сылгыны үс болохтоох арааран аҥаатар ордук. Бастакы болохтоох собуҥэр сылгалах сылгылары тэлэн хастаран, онно эбии күнүгэ биирдэ отунан эбэтэр бурдугунан эбии аҥаталыахтаах. Күнүс аҥатар ордук. Саскы ыаанна күннэргэ сылгы туран тахсаччы. Күнүҥүн аҥаабыт сылгы түүнүн этэхаана сайдоҕуна, үчүгэйдик хаҥар.

Иккис болохтоох, хаҥан эбиэр кыахтара суох сылгылары иккардылыллар. Кинилэри сарсыарда эрдэ, киэҥэ хойут дыбартаннаабыларга, күнгэ иккиллиитэ аҥатыллыахтаах.

Үҥүс болохтоох, быста ырбыт, котоҕуллар туруктаах, ыаанан тото-хаҥа ыытыллыбыт сылгылары тоҕо онуоҕан коруҥэ туруорунуохтаах.

Болохтоох аҥатыы, тоҕо да, түүктэрдэн иҥин, кодьүүн ужаах. Аҥылык ороскуота ханна арааннар. Биэлгэн үүс сардаҥа ааас туруктаах сылгылары бырыарын тогурук аҥылыкка киллэрэн туралар. Иккиэ тыаан аҥылык ангардаан иитиллиэх сылгыларга от, бурдук эмиэ ороскуотанар. Аҥылык миинньэтин, үчүгэйин сэниэлээх сылгылар тоҕо сылдьан, быыдаан сиилэр. Оттон молтохтор аҥылык тобоҕор, кулуннаах тиксэллэр, тиэлэр, итинник сылгы туруга тупсуоҕа, бөҕө ырар, кыаҕын коруҥ-хаҥаны ыарыр, ыаллар ааҥ үнүүр. Хоҥоуур, Суоҕуруссаа аатынан совхоз оҥорбуттан сылгыны аҥаатыннан оҥаччы хаччыйыллыбыта. Ол тыаан баран аҥылыкка киирбит уонна хаҥыыта сылдьар сылгыларгын 18 сылгы дьүдэйэн олбута. Итиҥ болоҕуттан ааҥнаан аҥаатахтан тахсыбыта.

Ырбыт сылгы сиэ-биэр ыгалдыыбыкка тэҥнээх. Научнай чинчийиилэр көрдөрөллөрүнэн, кини бары органнарын үлэлэрэ молтуулар. Дьэ ол иҥин, дьүдэйбит сылгыны аан бастаан аҥаатыы котоҕор уонна сэниэ ыллараҥ наада. Маныаха чинчийиитэ буһумтуо, үчүгэйдик ыгалдыыбыкка туһаныллар. Итиҥ таҥынан сылгы туруга тургэнник тупсарытар туус, харыйа уонна былах мэҥкэтэ туттуллуохтаах. Дьүдэйбит сылгыга бытарытыллыбыт бурдугу, эбэтэр уотурбаны сиэтиллэр.

Аасыт сайын бурдук үүнүүтэ эмиэ молтох этэ. Онон сиэмэ бурдукпан бурдуран, сылгыны сорох-сорох 300 тонна бурдук коруллуоҕуо. Оту таҥнан оруорунан 1100 тонна собуруттан тиэлиннэ. Бурдук ыаанна. Ол аҥаатыы сылгыларга тиэрдиллиэх. Оту собуттаах сылгыга уонна сылгыларга ыаанна-тоҕоолоҕо кэмчилэн ороскуотаанна сылгыгыттар.

Ырбыт ыччат сылгыга үүт аанна улахан туһалаах. Онон сибэлэҥ уонна искусственнай үүтү бэлэмнэн иитэрдиэххэ сөп. Итиҥ таҥа кыра сылгыны мэҥкэ оурдугу уонна туулу эбэн от настоуун иитэрдиэхха, 100 литр настоока 100—200 грамм туус сөп буолар.

Ырбыт сылгылар ыгалдыыбыкка, ытын да ыарыыларынан ыалдьаллар. Ол иҥин кинилэргэ «А» витамин концентратынан быччыгар улуумаанын ыытыллыахтаах. Ветеринарнай сулуусна биилэхэ тоҕо да сайдан турарын иҥин, ыарыыка бөлөҕөлөрбүтүгэр сылгыны өрүҥүнэр олус үчүгэй ньымалар бааллар. Хаан сатаатарынан сиэ туманы сатыахха. Хоҥоуур, ыаах сылгыс, сибиэнньэ уонаҕын (ол аҕыр кэмэйиннэн) сылгыга ыарыахха, ааҥнаан олоҕор. Эбэтэр сорохтор сылгыны хаар уулуута наммы кыйыл талахха үүрэр буолаллар. Итиҥ ис органнары ыраатыырдар.

Ааҥнаан сааранар сылгы ыыллан, табыгастан хахчаах, хоҥуруоа суох сирдэргэ аҥатыллыахтаах. Ол гынан баран аҥылыкка киирбит уонна хаҥыыта сылдьар сылгыларгын 18 сылгы дьүдэйэн олбута. Итиҥ болоҕуттан ааҥнаан аҥаатахтан тахсыбыта.

Ырбыт сылгы сиэ-биэр ыгалдыыбыкка тэҥнээх. Научнай чинчийиилэр көрдөрөллөрүнэн, кини бары органнарын үлэлэрэ молтуулар. Дьэ ол иҥин, дьүдэйбит сылгыны аан бастаан аҥаатыы котоҕор уонна сэниэ ыллараҥ наада. Маныаха чинчийиитэ буһумтуо, үчүгэйдик ыгалдыыбыкка туһаныллар. Итиҥ таҥынан сылгы туруга тургэнник тупсарытар туус, харыйа уонна былах мэҥкэтэ туттуллуохтаах. Дьүдэйбит сылгыга бытарытыллыбыт бурдугу, эбэтэр уотурбаны сиэтиллэр.

Аасыт сайын бурдук үүнүүтэ эмиэ молтох этэ. Онон сиэмэ бурдукпан бурдуран, сылгыны сорох-сорох 300 тонна бурдук коруллуоҕуо. Оту таҥнан оруорунан 1100 тонна собуруттан тиэлиннэ. Бурдук ыаанна. Ол аҥаатыы сылгыларга тиэрдиллиэх. Оту собуттаах сылгыга уонна сылгыларга ыаанна-тоҕоолоҕо кэмчилэн ороскуотаанна сылгыгыттар.

Ырбыт ыччат сылгыга үүт аанна улахан туһалаах. Онон сибэлэҥ уонна искусственнай үүтү бэлэмнэн иитэрдиэххэ сөп. Итиҥ таҥа кыра сылгыны мэҥкэ оурдугу уонна туулу эбэн от настоуун иитэрдиэхха, 100 литр настоока 100—200 грамм туус сөп буолар.

Ырбыт сылгылар ыгалдыыбыкка, ытын да ыарыыларынан ыалдьаллар. Ол иҥин кинилэргэ «А» витамин концентратынан быччыгар улуумаанын ыытыллыахтаах. Ветеринарнай сулуусна биилэхэ тоҕо да сайдан турарын иҥин, ыарыыка бөлөҕөлөрбүтүгэр сылгыны өрүҥүнэр олус үчүгэй ньымалар бааллар. Хаан сатаатарынан сиэ туманы сатыахха. Хоҥоуур, ыаах сылгыс, сибиэнньэ уонаҕын (ол аҕыр кэмэйиннэн) сылгыга ыарыахха, ааҥнаан олоҕор. Эбэтэр сорохтор сылгыны хаар уулуута наммы кыйыл талахха үүрэр буолаллар. Итиҥ ис органнары ыраатыырдар.

Ааҥнаан сааранар сылгы ыыллан, табыгастан хахчаах, хоҥуруоа суох сирдэргэ аҥатыллыахтаах. Сорохтор маныаха сылгыс оҕолоҥу туталаҕыннан ааҕаллар.

Сылгы тыаннан, дьыбарга түүнүн сылгыт. Ол иҥин сылгыны киирэт сылгыларга ааҥнаан оттуур ханнан да корсуон коруллуохтаах. Сытар сылгылары туруорулуохтаах. Кунуҥун корор эмиэ наада.

Уулаах биэлэри барыларын аҥылыкка киллэрэн туран торотуу дөбөҥнэс ыыллыыбат. Оны аҥаан биэ сорбото сылгыкка тахсыыт кэмэ торооччу. Биэ үксүн оҕолоон, аҥылыктан, ыарыганнаныттан кулунначчы. Оҕолоон кулуннаахтан ыарыгар иититтэн уулаах биэлэри кыра-кыра болохтоох арааран аҥатыллыахтаах. Табыгастан, боотур биэлэри тупсан арааччылыахтаах. Уулаах биэлэри ыытта оҕолоох биэлэри хоҥоуу аҥатар табыллыыбат. Кулуннаах биэ кэлгэс, уулаах биэлэргэ ааҕахтык боотурдаччы.

Ханнык сылгыта, хардаҥ оҥко иҥэ уоммат оҕолоо, эмиэ куох оту эбэтэр бурдугу сиэттэхха, «суруҕэр туоруор», хас да хоҥуукка кыыаан аҥаабат буолар. Ол биэ туругар, оҕото сайдарыгар куҥаҕан сабыдыалаах. Онон аҥылыкка киирбит уулаах биэлэри куох оҥко, бурдукка сыыйа үөрэтиллиэхтээх.

Биэ төрүө иккиэ ый иҥиэ аҥылыкка киллэриллиэхтээх. Сорох туоххай биэлэр «уулара» ыраатаҕына тургэнник ыраллар, устунан кулуннуулар. Ол иҥин кинилэри эрдэтэн аҥатыллыахтаах.

Кулун оҕуттэ үүстүк торотуу кэмигэр дьиҥнуустуба суоҕуттан тахсар. Саскы оттуур сылгыны уулаах биэлэри ыытыллыахтаах. Сорохтор маныаха сылгыс оҕолоҥу туталаҕыннан ааҕаллар.

Сылгы тыаннан, дьыбарга түүнүн сылгыт. Ол иҥин сылгыны киирэт сылгыларга ааҥнаан оттуур ханнан да корсуон коруллуохтаах. Сытар сылгылары туруорулуохтаах. Кунуҥун корор эмиэ наада.

Уулаах биэлэри барыларын аҥылыкка киллэрэн туран торотуу дөбөҥнэс ыыллыыбат. Оны аҥаан биэ сорбото сылгыкка тахсыыт кэмэ торооччу. Биэ үксүн оҕолоон, аҥылыктан, ыарыганнаныттан кулунначчы. Оҕолоон кулуннаахтан ыарыгар иититтэн уулаах биэлэри кыра-кыра болохтоох арааран аҥатыллыахтаах. Табыгастан, боотур биэлэри тупсан арааччылыахтаах. Уулаах биэлэри ыытта оҕолоох биэлэри хоҥоуу аҥатар табыллыыбат. Кулуннаах биэ кэлгэс, уулаах биэлэргэ ааҕахтык боотурдаччы.

Ханнык сылгыта, хардаҥ оҥко иҥэ уоммат оҕолоо, эмиэ куох оту эбэтэр бурдугу сиэттэхха, «суруҕэр туоруор», хас да хоҥуукка кыыаан аҥаабат буолар. Ол биэ туругар, оҕото сайдарыгар куҥаҕан сабыдыалаах. Онон аҥылыкка киирбит уулаах биэлэри куох оҥко, бурдукка сыыйа үөрэтиллиэхтээх.

Биэ төрүө иккиэ ый иҥиэ аҥылыкка киллэриллиэхтээх. Сорох туоххай биэлэр «уулара» ыраатаҕына тургэнник ыраллар, устунан кулуннуулар. Ол иҥин кинилэри эрдэтэн аҥатыллыахтаах.

Кулун оҕуттэ үүстүк торотуу кэмигэр дьиҥнуустуба суоҕуттан тахсар. Саскы оттуур сылгыны уулаах биэлэри ыытыллыахтаах. Сорохтор маныаха сылгыс оҕолоҥу туталаҕыннан ааҕаллар.

Сылгы тыаннан, дьыбарга түүнүн сылгыт. Ол иҥин сылгыны киирэт сылгыларга ааҥнаан оттуур ханнан да корсуон коруллуохтаах. Сытар сылгылары туруорулуохтаах. Кунуҥун корор эмиэ наада.

Уулаах биэлэри барыларын аҥылыкка киллэрэн туран торотуу дөбөҥнэс ыыллыыбат. Оны аҥаан биэ сорбото сылгыкка тахсыыт кэмэ торооччу. Биэ үксүн оҕолоон, аҥылыктан, ыарыганнаныттан кулунначчы. Оҕолоон кулуннаахтан ыарыгар иититтэн уулаах биэлэри кыра-кыра болохтоох арааран аҥатыллыахтаах. Табыгастан, боотур биэлэри тупсан арааччылыахтаах. Уулаах биэлэри ыытта оҕолоох биэлэри хоҥоуу аҥатар табыллыыбат. Кулуннаах биэ кэлгэс, уулаах биэлэргэ ааҕахтык боотурдаччы.

Ханнык сылгыта, хардаҥ оҥко иҥэ уоммат оҕолоо, эмиэ куох оту эбэтэр бурдугу сиэттэхха, «суруҕэр туоруор», хас да хоҥуукка кыыаан аҥаабат буолар. Ол биэ туругар, оҕото сайдарыгар куҥаҕан сабыдыалаах. Онон аҥылыкка киирбит уулаах биэлэри куох оҥко, бурдукка сыыйа үөрэтиллиэхтээх.

Биэ төрүө иккиэ ый иҥиэ аҥылыкка киллэриллиэхтээх. Сорох туоххай биэлэр «уулара» ыраатаҕына тургэнник ыраллар, устунан кулуннуулар. Ол иҥин кинилэри эрдэтэн аҥатыллыахтаах.

Кулун оҕуттэ үүстүк торотуу кэмигэр дьиҥнуустуба суоҕуттан тахсар. Саскы оттуур сылгыны уулаах биэлэри ыытыллыахтаах. Сорохтор маныаха сылгыс оҕолоҥу туталаҕыннан ааҕаллар.

Итиҥ кэмнэ оҕомсоҕо суох биэлэр хомуурахха, мууска боотар чаҕаахха торооҕо оҕолоруун тоҕоруон ааҕыллыыр. Кыыс биэ торообут ыарыыта аҥатыллыа оҕуоҕа. Кыыс ыарыыта оҕо ыарыыта аҥа иллиннэ эмиэрдиэххэ эрэ, оҕотун туруоннак сыыһаарар.

Бу күннэргэ ыраах урах бастаннар сиэдэрэ сылгылар таҥнан-хаҥнан туоннан уурдуллуохтаах, сүүн аҥаатыллыахтаах. Ол иҥин Карл Маркс аатынан совхоз сылгыһыттара кэмнэр ааҥнаан уруоттаахтар, 17 хаҥыы сылгыны ыраан-дьүдэмэн, сороҕо сүүн аҥаабыта. Ыаны иҥиэ түбэлтэлэр хатылаах суохтаахтар. Бу күннэргэ сылгы хаҥан сылдьарын, кини туругун уонна хас сылгы суоҕун чуолкайдыахха наада.

Аҥылыкка турар сылгыга былаҥы охторон сиэтиэхха. Харалдыгы эрдэ таҕаарар сылгыны үчүгэй мэчиирэгнээх сирдэр хаардарын уматы-туора буолдьорынан астарыахха. От тордо быктар эрэ эрдэ хараарар. Онон бу күннэргэ хаҥыы сылгытын алаастартан аҥастарга түөрэр сылгыны аналлаах суоллары «Беларусь» тракторынан хаары таҕан оҥортуохха наада. Итиҥ «Чуранчы» совхозка сааналаабыттара саамай соптоох уонна киэҥник тэнитиллиэн наада.

В. ДАРБАСОВ,
ТХССҺЧИ ст. научнай научнай үлэһитэ, экономическай наука кандидата.

Е. КОРКИН,
тыа хаҥалайыстыа атын управленнетын начальника.

БИҺИЭХЭ ЭППИЭТТИЛЛЭР

«Саҥа олох» аастыт дьыллаабы 147 №-гэр Тоҥсоҕой «БАРЫТА КҮӨХ МОҮОЙТОН» диэн тобулуох матыарыйаала бэчээттэммита.

Итиҥ матыарыйаалга общественнай бэрэдэгэ кэҥэн кирэтиннэммит райгаз үлэһитэ Тимофей Варламов үлэтиттэн уратылыыта, «Якутмелиоводстрой» трест Чурапчытаабы ПМК-тын болуотунньута Платонов И. С. администрациятан уонна профсоюз месткомун мунньаҕынан кытаанах быыстабары ылла.

Бу туһунан редакцияҕа райсовет исполкомун уонсай отделын сэбиэдиссэйэ В. П. Михайлова уонна ПМК профсоюзун месткомун председателэ Н. А. Дьячковскай биллэрдилэр.

Германия Демократическай Республикатын хоту оттуур баар «Валькендорф» народнай имение прибтехниколата—республика тыа хаҥалайыстыбатыгар урбаҥ ыйдаах кадрдары бэлэмнээн таҕаарар үөрэнэр кириэриттэн биирдэстэрэ. 300 уолаттар уонна кыргыттар—кооперативтар чилиэннэрэ инэммэ Нойбранденбург уокуругун имэнньеларын улаханнарыгар аанна агротехник-механизатор уонна зоотехник-механизатор идэлэрин баҕалыыллар.

СИММОККА: Аннемрет Кулаку ыаны наҕыы техникатыгар эмиэ ыытар.

АДН—ССТА фотолара.

Быыбар туһунан быыбыын от ыйыгар ылыллыыбыт саҥа сокуон советскай общество демократическай принциптэрин салгыы сайыннарыы суотуттар иннинэ диэн хардыынан буолла. Сокуон быыбар хамыыныатыгар общественнай тэрилтэлэр представительстволарын ыытыллыа элбэх ахтыллыаннаах үлэһиттэрэ сбин тардыыта. Дойдуга бара турар быыбар иннинээҥи мунньахтарга хас биирдии кытыылаах туруорулунуох кандидатуралар тустарынан байэтин саналаах этэр, кинилэри ойуур эбэрэ таҕыстаҕына этэн ылыллэрэр бырааба хаачыллар.

Быыбар туһунан саҥа сокуонна сөп түбэһиннэрэн, народнай депутаттарга кандидаттары туруорунуу быыбар болдьоммутун кэлэн онус күнүттэн саҕаланар. Онон хас биирдии кандидатура хаачыстыбатын барыта оттуҥан итиннэ диринник толкуйдаан көрөр. Дьүүлэһэр, депутакка кандидаттарынан ордук достойнай туоннан ыытыллыаҥ дьоннору сүүмэрдиир итиннэ туруорар кыах бэриллэр.

Сокуон итиннэ тэҥэ биир кэнэ иккиттэн ордук Совекка талыллыыбатын көрөр. Итиҥ ыйыы быыбар ааннарыгар масса ордук киэҥ арааннаах тэрилтэлэр, гражданнар салалта оскуолатын аҥыларын эйэтиннэ комсомолоор.

1936 сылгы Конституция бэлиитэтинэн ССРС Верховнай Советын составыгар 23-тан, оттон союзнай уонна автономнай республикалар Верховнай Советтарыгар 24-тан итэҕэйэ суох саастаах дьон талыллар этилэр. Дойду Торут Сокуона саҥаттан ыллар этилэр. Дойдуга Торут Сокуона саҥаттан ыллар этилэр. Дойдуга үрдүкү органнар талыллыыларыгар гражданнар 21, оттон республикалар Верховнай Советтарыгар талыллыыга—18 саастарын туолуулаарыгар быыстаан. Итиҥ партия уонна норуот биһиги кинилэрэ ыччаттыгар, дойдуга кэлэр кэскилэргэ, улахан итэҕэллэрэн ыытуутунан буолар.

Советскай дьоҥнор ССРС Верховнай Советын үлэтигэр, кини бастайаннай комиссияларын үлэлэригэр сүгүн итэриэстээхтэр. Ангардас кэмнэ кэмнэ кинилэр айылҕаны харыстааһын туһунан законодательствоны тутуһуу туһунан, капитальнай тутуу туһунан, олоҥор дьиэлэри итиннэ социальнай-культурнай аналлаах объектары тутуу былаанынан сорудахтарын толоруу туһунан, нэһилиэнньэни олохтоох оттуҥан хаачыйыы туһунан, норуот туттар табаардарын оҥорон таҕаарыыны албэтиннэрии итиннэ хаачыстыбаларын үөскэтии туһунан, о. д. а. боппуруостары көрдүүлэр. Миэстэттэн кириэр элбэх ахсааннаах боппуруостаах, эбиитэр, этиилэр ССРС Верховнай Советыгар советскай дьоҥнор коллективнай опыттарын уонна былыр-рин туһанар кыаҕа биэриллэр, государственнай былаас үрдүкү органын үлэтигэр-хампаһыгар үлэһиттэр ороһоор кыахтарын кэҥэтиллэр.

Советтар үлэлэригэр быыбагдааччылар наказтара дьаһуун суоллаах. «Наказтар—биһиги демократиибыт, тылта эрэ буолбатах, дыбаартаах демократия, дьиҥнээх баар уонна тыыннаах демократия «аҥылхай кистүүтэ. Наказтарга үлэ ньымэ государство ньымалаах туһуттан, общественнай интэриэс туһугар кыаммыыларэ костор».

Быыбардааччылар наказтара—Советтар общественнай ойуу-санаата, көрдөбүллэрэ, быыбардааччылар кыаҕалаарын үөрэтиллэрэ эрэллээх хаамала, кинилэр дойду ресиэпиэрин экономическай уонна социальнай сайыннарыыны былааннаабын кодьүүгүгэр, былаас уонна салалта органнарын үлэлэриттэр бүтүннүүтүгэр кыратта суохтук сабыдыаллыыллар. 1977 сыл бас ыйыгар буолбут быыбар кэмиттэн олохтоох Советтар толоруулуга 769400 наказаны ылбыттара, отортон ангардас сыл эҥэрин иитиэр 269869-ны, эбэтэр 35,1 бырыыбанна, толоруулубута. Республикаларга, кыраайларга, уобластарга, ороҥуоннарга быыбардааччылар наказтарынан элбэх аччааннаах бааныыһалар, оскуолалар, мэдицинскэй бөлөхтөр, остолобуойдар, кулуунтар тутуллубуттара, уонунан нэһилиэнньэлээх пунктар асфальтаммыттара, о. д. а.

ССКП Советтар үлэлэрин тупсарыыга аҥаабанна кыһанар, советскай быыбардыыр системаны сайыннарар уонна тупсарар, үлэһиттэр общественнай активностарыгар кэҥэтиллэр сыалтар ааҕыллар.

Советскай дьоҥнор хаһан 6 ыраах ССРС Верховнай Советыгар быыбар күнүн норуот бүтүүнүн уларыта бырааһынньыгын быыбыытыгар көрсөөччүлэр. Быыбарга боломмуттан Советтар үлэлэрин бүтүннүү дедовойдук ыытан көрүүнэн, ССКП XXV съезтинэн бааннаммыт соруктары ситиһиилээхтик толоруурга ордук кодьүүстээх суоллары көрдөһүүнэн буолар аналлаах.

В. АЛЕКСЕЕВ, историческай наука кандидата, «Правда» пресс-бюрота.

ЧАҺЫЛ УОТТАР

Биһиги зонабыт

Бөҕөлөөкинитигэр 5 агитзона тэриллэн үлэлиир. Биһиги олорор агитзонабыт «Сарыал» диэн аатталлар, начальниктыт Т. К. Слепцова.

Агитзонаҕа уоскайа 26 үөрэнээччи баарбыт. Биһиги зонаҕа ыытыллар барыы дьаһалларга активнайдык кыттарга ыҥырабыт, спортивнай күрэхтэһиилэргэ, араас конкурстарга ордук интэриэһиргэнэ сылдьабыт. Ол курдук, урууй конкурсуттар биһиги оҕолорбут үйэс миэстэ туолбуттара. Биһиги ортобутугар Маша Слепцова уонна Макар Шеломов курдук үөрэх туйгуннара бааллар. Ганя Готовцев, Ваня Слепцов, Сеня Оконешников уо. д. а. хаачыстыбаҕа үөрэнэллэр. Ол эрээри иккис чиэппэр түмүгүнэн 3 оҕо үөрэҕэр ситиспэтэ.

Биһиги иннигитин дьаҥны ситиһиилээхтик үөрэтэргэ, агитзонабыт бастыҥ үлэлээх буолуоҕун ыҥырабыт.

Гоша Мохначевскай,
Бахсы орто оскуолатын X кылаасын үөрэнээччитэ.

Тыҥааһыннаах киирсиилэр

Соторутааҕыта ороҕуон кинилиэнэ 3 № дээх агитпуоп иккис улахан тэриллэрэ — промкомбинат уонна интернат-оскуола, — үлэһиттэрин икки ардыларыгар 13 дуоскаҕа нуучча дьиэбэтыгар күрэхтэһии буолла.

Бастакы дуоскаҕа спортсокола тренера С. И. Жирков үөрэппит уолун, республика бэйэ каскыллаах спортсменын Иван Новгородовы, иккиэннэ Захар Барашков Дмитрий Чепаловы кытта ооньуохуйдар көр өттүлэр болҕомтолорун тарта. Ол эрээри партиялар тэҥнэһиннэн түмүктэннилэр. Үһүс дуоскаҕа промкомбинат икки тэтиллээх чемпиона Афанасий Ефремов маҥнайгы разрядтаах Ольга Чепалованы утары ооньуоон, хотторуу хомолтотун биллэ.

Түмүкпэ промкомбинат дуобатчыттара ыалдьан тарыстылар.

Күрэхтэһии кэнниттэн республика быйыл чемпиона Михаил Николаев 15 дуоскаҕа сеанс биэрдэ. Онуоха чемпионтан интернат-оскуола үөрэнээччита Петя Копчагин, шофер Дмитрий Чепалов бэйэлэрин очкону муччу тутардылар. Оттон физрук Николай Коркин, столяр Петр Федотов уонна ветеран Василий Репин уонна Афанасий Ефремов тэҥнэстилэр. Онон сеансер 11 очкоданна.

Р. АБРАМОВ.

Быйыл саскы каникул күннэригэр Якутскайга үөрэнээччилэр прикладной искусствоҕа оҥоһуктарыгар уонна эрэттааах ыыстанка буолуоҕа. Итэ иннинэ ороҕуоннааҕы ыыстанка тэриллиэхтээх. Кини сылдьыан оҕо айар дьоҕурун көҥүлэһин уонна үчүгэй оҥоһуктары сүүмэрдэһиэн буолар.

Аҕыйах тылынан республикаҕаары урукку ыыстанкалар туспарыттан.

Биһиги ороҕуоммут 1970 сылтан саҕалаан бэс тэгил итинник ыыстанкаларга ыытыллыа. Олорто республика 25—27 ороҕуоннара, Якутскай куорат оскуолалара уонна Эдэр техниктэр республикаҕаары стенциллара ыыттыылы ылбыттара.

Түөрт бастакы ыыстанкаҕа (иккиги ыыстанка экспонаттарын ахсаана чуолкайа суох) барыта 9 тыс. тахса оҥоһуктар кордоруллубуттэр. Итэ иннэ биһиги ороҕуоммут 673 экспонаты уонна 70 устуукка хаартысканы Кытаанах, Арылаах оскуолаларыттан киллэрбита. Ол эрээри итэ экспонаттыттан 445-һэ интернат-оскуола үөрэнээччилэрин оҥоһуктара эбэт. Кэсторун курдук, ороҕуон үгүс оскуолалара ыыстанкаҕа ыыттыылара олус молтох, сорохтор олох даҕаны бу дьыаланан дьарыктаммыттар. Холобур, Чаҥыр, Хаҕдар, Сеславьев, Болтоно, Чурапчы 1 № дээх аҕыс кылаастаах, Хайахсыт, Мугудай, Хатыны орто оскуолаларын үөрэнээччилэрин оҥоһуктара ороҕуоннааҕы ыыстанкаларга киллэрэллибиттэр. Итиннэхэ, биллэн турар, оскуолалар администрациялара буруйдаахтар—дьоҕурдаах оҕолор ханна баҕарар баалларын.

Республикаҕаары ыыстанкаларга сыл ахсын Уус-Алдан ороҕуона бастакы миэстэни ылар. Итэ ороҕуонтан оҕо айар дьоҕурун көҥүлэһиннэ улахан болҕомто уурулларын, антуоластуттааллары көҥүлүүллэр. Ыыстанкалары тэрийиигэ Мүрү орто оскуолатын үлэ уруогар учуутала М. Н. Тролуков ордук улахан оноолоох. Кини бартээхэй тэрийээччи буоларын таһынан, мыйдыр уулуннан республикаҕа эмиэ биллэр.

Биһиги оскуолабыт үөрэнээччилэрин оҥоһуктара республикаҕаары ыыстанкаҕа хаста да кыттан, сэмэй ситиһиилэммиттэрэ, сорох оҕолор оҥоһуктара СССР НХСБ-гэр ыытыллыыттара. Ол түмүгэр 6 үөрэнээччи НХСБ медалынан буолбуттара, 16 оҕо ыыстанка кыттыылаҕын сибидиэталистибэтин туппуттара, оскуола анал ыытыылынан наҕараадаламмыта. Онно үс үөрэнээччи үлэтэ биһиэрэнэн Мюнхеннэ (ГФР) кордоруллубута. Ол иҥин оскуола аатыгар махтал сурук ылбыта. Оттон бастыҥ оҥоһуктар авторлара Уля Максимова (VII кылаас) уонна Лена Новгородова (VIII кылаас) Бүтүн Союзтаабы пионерскай лаагырга сылыыллар путевканы ылбыттара. Учууталлар үлэлэрэ эмиэ сыаналаммыта: үс киһи НХСБ кыттыылаҕын сибидиэталистибэтин ылбыттара.

Итиэннэ сиэттэрэн оскуолабытыгар оҕолор оҥоһуктарын музейын тэрийэн турабыт. Онтукабытыгар Саха АССР Үөрэҕин министерствота паспорт биэрбитэ.

Оҕо айар дьоҕурун көҥүлэһиннэ Кытаанах орто оскуолата (үлэ уруогун учуутала В. И. Захаров) үтүө холобуру көрдөрөр. Бу оскуола сорох оҕолорун оҥоһуктара республикаҕа үрдүктүк сыаналаммыттара СССР НХСБ-гэр ыытыллыбыттара. Оттон Стела Захарова (X кылаас) НХСБ медалынан наҕараадаламмыта.

Үөрэнээччилэр техническэй айымныыларын ыыстанкатыгар биһиги ороҕуммут былырыын эрэ кыттыбыта. Онно эмиэ Кытаанах орто уонна биһиги интернат-оскуолабыт үөрэнээччилэрин оҥоһуктара киллэриллибиттэр. Ыыстанкаҕа кыттан улахан түмүгү ситиспэтэхпит эрээри, эйбэҕэ билбиппит, опыт ылбыппыт диэхтээ наада. Онно кордоохтоо, техническэй айымныыны атын оскуолаларга физика учууталлара баһылаан-көҥүлэн тэрийэллэр эбит. Бу оттүгэр биһиги улахан хаалыыбыт. Инникитин маны учуоттанарбыт наада.

Оҕолор прикладной искусствоҕа оҥоһуктарын ыыстанкаҕа үгэс курдук, уонтан тахса салаалаах буолар. Олортон мастан фигурнай оҥоһуктар, маска фанераҕа барельефтар, айылҕа атын матырыйаалларыттан (уйдьуурай, сылас, мутук), суоһу, ыскыт муоһарыттан оҥоһуктар, тэлэпка (ыраабын, уруу комуо, тимир, наҥас), араас чочуйуулар, хаартыскалар (өлөмөй 18х24), тиэтэй араас корунньэр оруу, туостан оҥоһуктар о. д. а. киирэллэр.

Жюри оҥоһуктартан ис хоһоонун уонна хаачыстыбаны ирдиир. Итиннэ таһынан, быстахтык этэхха, туос иһиттэр сабыыннаах тэриллиилэрин, араас көбүүрдэр, чаппараахтар, кыҥынар, о. д. а. тиэн оҥоһуктар биэтэҥэ суох буоллахтарына сыыһыанан наҕараадыр. Аны маҥнаан кыылары, көтөрдөрү оҥоруута тыынньаах дьүҥүнү биэриэн ирдиилэр.

Итиэннэ этэн турар, ыһыахтан үлэлээтэхха, оҕолоору дьиҥнээхтик көҥүлэтэхха, салайдаахха, кинилэр айар дьоҕурдарын баланча ситиһиилээхтик арыйыахха сөп диэн сыаналыахпын баҕарабын. Онон иннигитин оҕо оҥоһугун ыыстанкаларыгар барыы оскуолаларга хаачтоохтук кыттыылларыгар, бу дьыаланы дьиҥ маассабай оҥоруллуоҕун, эдэр талааннары үүнэрэллэриттэр ыытарабын.

И. МИХАЙЛОВ,
интернат-оскуола үлэ уруогар учуутала, норуот үөрэҕэриитин туйгуна.

Оскуола олоҕо

ЭДЭР ТАЛААННАРЫ КӨҔҮЛЭЭН

М. Е. Васильева Якутскайдаабы музыкальнай училищены 1959 сылларыгар ситиһиилээхтик бү эрбита. Онтон бэртэх ороҕуон кинилиэнэ музыкальнай оскуолаҕа фортепиано отделениетыгар преподаавателлиир. Кини туоһаан улэтин таһынан ороҕуонна ыытыллар общественнай үлэлэрэ активнайдык кыттар. Ол курдук, уус-уран самодеятельность концертларыгар бэрэ кылабынай тэрийээччилэн буолар.

Бу кыргыттар народнай театр коллектива ороҕуон совхозтарын фермаларыгар гастрольга сылдьар. Тыа сирин ыччатыгар Матрена Егоровна кэрэ, чуор куолаһын истиэхпит үчүгэйдик, биһиэхэ ис тиэтэллар.

СНИМОККА: М. Е. Васильева сиэнэ.

П. ОКОНЕШНИКОВ ҕотота.

● Киһи уонна айылҕа

КЭРЭ КӨТӨР

Мүоттоох салгыыкаан
ангылыйа, суугунуу-долгуйа,
чэпчэр-чэпчэйэ турар
иҥэ айылҕабыт барахсан
ахсаабат ыбыланыы, кууркэтэр күүһүн, кэхтибэт кэрэтин өркөн өйдөөхтөр,
уус тылларахтар олус да
сөпкө сөҕүллөр, таптыыллар, хоһуйаллар эбит дии
саныыр киһи ардыгар. Дьэ,
холобур, ученайдар аҥаалларыныан, биһиги Сахабыт
сирин аар тайҥатыгар,
кинэг иэдэмэн туундараттар, ангаатар алаастаттар, хоноолоругар 250-ча
араас суол ротор кыматтаах таптаан олохсуйар,
төрүүр-уйдуур эбит. Итиэннэтэн бэрт саамай бодоҥнэрэ уонна кэрэлэрэ куба буолар. Ол да иҥин поэтара саҥаатын, таптаныы
кубаҕа хоонтороо:

Иҥэ сирбэр сырдык,
ыраас
Сардаҥнаах таптаабын
Этиллибэт сытыы,
сылаас
Иэтиг тылта кутаммын,
Туналыйар куба курдук,
Тойук ыллаҥ, дьиэмтан,
Ыраах, тутас сирдэр
Устуун
Ыыта-ыыта турдарбын.

Хомойуох иҥин, куба биһигин саҕах котор. Итиэннэ киһи буруйдаах. Сүүрүчэҥэ сыллаҕыта баалгыдаах айаннаах Р. К. Маак Бүлүү аллараа оттугэр сылдьыыгыгар куба үөрэ бэрт элбэх эбитэ үһү. Оттон орнитолог Б. Н. Андреев суруйарыныан, куба (кини иккиэн көрүүгэ биһиги дойдубутугар кэлэр) Бүлүү сүннүгэр барыыгар үөскүүр эбит. Ол иҥин туоһутуунан иэйиилээхтэр айыы Кубалаах диэн алаастар, куоллар баалларга буолар. Кыргыдаастар этэллэриннэн, биһиги Сунтаар, Ленинскай ороҕуоннар территориялыыгар куба уйа тутта үһү. Биһиги ороҕуоммутуттан куба дэҥ кэриэтэ быһа охсон аһар.

Бу котор кэрэ дьүҥүнүн, ороҕуоннааны кыраайы үөрэтэр музейга сылдьан көрөн итэҕайдаахтыбын, кини туһунан кэпсээни истиэхпит соҕ.

В. ПИНИГИНА,
музей научнай сотрудника.

НЭДИЭЛЭ СОНУННАРА

Бүтүн Чурапчы сахориньэтин комсомолыгар, ыччаттарга түмсэ Эрилик Эристиин аатынан уонна Субуруускай сатыман совхозтарга субботуннаммыт таҥалаттар.

Киниэлэр ит иэ общественнай суоһу кыстыгар эбии аҥылыгы бөлөмнэһиннэ үлэлиэхтэрэ.

В. Николаев.

x x x

Бэйэлэ ЫБСЛКС комсомол пленума СКП КК сэтинньитэрэ (1978 с.) Пленумуттан уонна уобаластаабы XXXI партийнай конференция үлэтин түмүктэринэн сибээстээн уобаластаабы комсомольскай тэриллэ сорудахтарын туһунан боппуруоһу дьууласта.

Пленумҥа ЫБСЛКС райкомун бастакы секретара Д. Д. Петров, Эрилик Эристиин аатынан совхоз Хаҕардаабы отделениетын начаальника, ЫБСЛКС обкомун чилиэнэ Е. П. Григорьева уонна Чаҥыраан бригадьыыр А. П. Кукамина ыыттылыы иллэлэр.

В. Сидоров.

x x x

Тыа хаһаайыстыбатын производственнай-техническай таҥаччыйын ороҕуоннааҕы холбоһуун коллектива 1979 сылга урдатиллибит социалистическай обязательстволарын маннык.

Мунньахха аастыт сыл түмүктэрин уонна иннигэ соруктар тустарыгар дьыалаалаах холбоһуун управляющайа А. А. Шадрин оҥордо. Рабочайдар үлэхамнас туһунан ыкса-тогон капсээтилэр.

Д. Дьячковскай.

Саҥа книга

ЭТНОГРАФ Г. В. КСЕНОФОНТОВ

«Нуучча этнографиятын, фольклористикатын уонна антропологиятын историятын очеркаларын» аҕыс таһаарыытын «Наука» издательство бэчээттээн таһаарда.

Г. В. Ксенофонтов 1888 сыллаахха тохсунньу 4 күнүгэр Тиит Арыы диэн Лена арыытыгар Арҕаа Хэҥалас улуусун Малдьаҕар нэһилиэгэр төрөөбүт.

1923 сылтан этнографическай матырыйааллары хомуйар сылдьыбыт Күһүгүнэн, Өлөөҥүнэн, Уоһаа Бүлүүнэн, Марханан, Ньурбаанан, Сиэйэнэн, Сунтаарынан, иннэ Туруханскайга, Хаҥаласынан уонна Арҕаа Бүрүятыанан сылдьыбыт. Саха АССР Үөрэҕин наркомата Г. В. Ксенофонтовы ити хомуйбут матырыйаалларын туоластарыгар Москваҕа, Ленинградка, Казаҥҥа о. д. а. куораттарга үөрүн кэмнэ командировкалаабыт. 1928 сыллаахха Е. М. Ярославскай субботиэнэ таҥнараны иэҕэйбэттэр Москватаабы кини бөлөхтэрэ саалар ойуулуу итэҕэйиилэрин уоратыгар туһунан лекциялаат оҥорбут. Кини ойуулаабыны уоратыгар биэс улэни уонна «Уруоҥхай сахалара» диэн 36,5 академическай листаах улахан үлэни таһаартарбыт.

Онтон «Эпэйдэр», «Моҥсой кос олоҕо», «Өлөөн эпопеята» диэн үлэлэри бэлэмнээн кинн издательствоҕа таһаарталлары ыытыннылар Москва аттыгар Димитров куоракка коспут. Ол тыаҥа баран айар үлэтин куоҕэйэр туһугар 1939 с. хомолтоохтук олбут.

Саҥа книгэҕэ Г. В. Ксенофонтов «Хаан Дьаргыстай», «Уолан Эрбийдиэн бухатыыр» олохтоохтон быһа тардан изуччалыы тылбаастаабытын сыныаллары быһыытынан киллэрбиттэр.

Бу книгэни интэриэһиргэнээччилэр Москва к., В-463, Мичуринскай пр., 12, «Академкниг» магазынытан «Книга-почтой» сурутан ылыа таҥнан сөп.

В. ЕЛИЗАРОВ.

(«Коммунизм суолун» хаһыатын).

Редакторы солбуйаччы Г. Н. ЧИЧИГИНАРОВ.